

УКРАЇНА 2005

Ukrajina, 3.8. - 24.8.2005

Autor textov a fotografií: Peter Vojtek
peter.vojtek@gmail.com

© 2005

Otázka na rádio Jerevan: "Je pravda, že každý návštevník Červeného námestia v Moskve dostane auto?"

Odpoveď: "V princípe áno. Avšak nejedná sa o Červené námestie v Moskve, ale o námestie Gorkého v Kijeve. Tiež sa nejedná o autá, ale o bicykle. A nie sú rozdávané, ale kradnuté."

Obsah

<i>Údaje o (U)krajine</i>	4
<i>Dopravné prostriedky</i>	5
<i>Osoby a obsadenie</i>	6
<i>Literatúra a mapy</i>	6
<i>Ukrajinská abeceda</i>	6
<i>Vzdialenosti a ceny</i>	7
<i>Cestopis</i>	8

Údaje o (U)krajine

Hlavné mesto	Kyjev (Київ) - 2,6 milióna obyvateľov
Počet obyvateľov	47 miliónov (2004)
Rozloha	603 700 km ²
Najvyšší vrchol	Hoverla - 2061 m.n.m
Dĺžka hraníc	4 663 km (Bielorusko 891 km, Maďarsko 103 km, Moldavsko 939 km, Poľsko 526 km, Rumunsko (juh), 169 km, Rumunsko (západ) 362 km, Rusko 1 576 km, Slovensko 97 km)
Dĺžka pobrežia	2 782 km
Členenie	24 oblastí, 2 mestá (Kyjev, Sevastopol'), autonómna Krymská republika

Železničná sieť	22 473 km (1,524m rozchod, 9 250 km elektrifikovaných) (2004)
Cestná sieť	164 249 km spevnených, 5 430 km nespevnených (2002)

zdroj: CIA World Factbook

Dopravné prostriedky

Autobus

Autobus štátnej dopravnej spoločnosti so stanoveným časom odchodu. Vozidlá sú zväčša staré a v zlom stave.

Pokiaľ nie je diaľkový, má veľké množstvo zastávok, čo jeho cestu dosť spomaľuje. Lístky sa vo väčších mestách kupujú v pokladniach, kde je na lístku uvedené miesto na sedenie, prípadne je lístok na státie. Pri prístúpení v dedine sa platí vodičovi. Približne každé dve hodiny robí vodič väčšiu prestávku na mieste s WC a stánkami s jedlom.

dopravný prostriedok	cena za 100 km [hrivny]	priemerná rýchlosť [km/h]
autobus	12	40
maršrut	30	60
taxi	50	80
vlak	5 (10)	40
elektropojezd	6	30

Kvôli nevysokému komfortu a nekvalitným cestám vhodný na dopravu do vzdialenosti 200 km. Mnohé autobusy sú prerobené na plyn, bomby ktorého sa nachádzajú na streche autobusu.

Maršrut (maršrutka)

Súkromná dodávka slúžiaca ako hromadné taxi. Najčastejšie má určený smer cesty, ale čas odchodu nie - odchádza až keď sa nájde dosť cestujúcich, aby ju naplnili. Väčšina maršrutiek sú novšie autá (napr. Ford Transit). Pokiaľ nie je vozidlo preplnené, komfort cestovania je celkom vysoký. Pri maršrutkách je dobré hneď sa pýtať na cenu, pretože niektorí vodiči pýtajú od turistov premrštené sumy.

Taxi

Existujú dva druhy súkromného taxi - vodič určí cenu, koľko sa zaplatí za jazdu na dané miesto za celé auto a je mu jedno, či sa vezie jeden človek alebo štyria. Druhý prípad je taký, kedy sa vodič snaží auto úplne naplniť. Vo vozidle s oficiálnym nápisom taxi a nebudaj s taxametrom sme sa neviezli.

Ďalšia možnosť taxíku je vlastne každé auto, ktoré si človek stopne, pretože vodič si pravdepodobne bude pýtať peniaze, Ukrajina je chudobná krajina a turista je pre miestnych zdrojom peňazí. Preto je dobré pýtať sa na cenu hneď na začiatku.

Vlak (pojezd)

Štátna železničná preprava vo vagónoch určených najmä na spanie. Existujú tri triedy vagónov - plackarta (miestnkový vagón, bez klimatizácie), kupé II. triedy (štyri postele v kupé, náznak klimatizácie) a kupé I. triedy (dve postele v kupé, klimatizácia).

Najlepší a najkomfortnejší spôsob prepravy na dlhé vzdialenosti. Posteľ je dosť veľká na pohodlné vyspatie sa, vo vagónoch je samovar s horúcou vodou. Za matrac, vankúš, perinu a obliečky je príplatok 9 hrivien. Vo vlaku zväčša býva aj reštauračný vozeň, vlak asi každé tri, štyri hodiny stojí v niektorej stanici dlhšie, vtedy je možné vystúpiť a na peróne býva mnoho ľudí predávajúcich nápoje a jedlo.

Cena v tabuľke je za plackartu, druhá trieda je o 50-100% drahšia. Pri doprave na kratšie vzdialenosti je priemerná cena vyššia (údaj v zátvorke).

Najzávažnejšia nevýhoda vlaku je skutočnosť, že pri letoviskách bývajú v lete vypredané lístky na niekoľko dní dopredu na všetky významné smery. Tento problém je výrazný najmä v Odese.

Električka (elektropojezd)

Prímestský vláčik s lavicami na sedenie. Veľmi lacný a pomalý, má množstvo zastávok. Cez vláčik často prechádzajú predavačky s ovocím, nanukmi, pirohmi a nápojmi.

autobus v Zakarpatsku

Osoby a obsadenie

Janka Kot'ková, 18 rokov

Peter Vojtek, 22 rokov

Literatúra a mapy

Zakarpatsko:

V Bratislave sa dajú zohnať tieto materiály:

- Michal Kleslo a Otakar Brandos - Zakarpatská Ukrajina, sprievodca po horách. Vydavateľstvo SKY, 2002. Cena cca 250 Sk.
- Automapa Ukrajina a Moldavsko 1:1 200 000. Freytag & Berndt. Názvy sú v latinke, index. Cena cca 245 Sk.
- Ivan Olbracht - Nikola Šuhaj Lúpežník, 1933.

české kníhkupectvo Kiwick má v ponuke turistické mapy Zakarpatskej oblasti od maďarskej, poľskej a ukrajinskej kartografie, ale pri kupovaní cez internet sú pomalé a mapy sú celkom drahé.

Na Zakarpatsku sa nám mapy kúpiť nepodarilo, v Ľvove predávajú turistické mapy tejto oblasti v mierke 1:200 000.

Krym, Odeská oblasť, delta Dunaja:

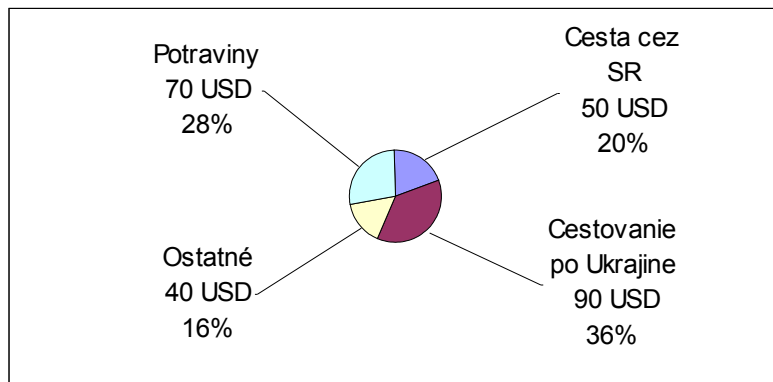
Mapy a sprievodcovia v ukrajiničine sa dajú bez problémov kúpiť v Odese, resp. na Kryme.

Ukrajinská abeceda

Ukrajinsky	Slovensky	Ukrajinsky	Slovensky
А	A	П	P
Б	B	Р	R
В	V	С	S
Г	H,G	Т	T
Д	D	У	U
Е	E	Ф	F
Ж	Ž	Х	CH
З	Z	Ц	C
И	Y	Ч	Č
І	I	Ш	Š
Й	J	Щ	ŠČ
К	K	Ь	mäkký znak
Л	L	Ю	JU
М	M	Я	JA
Н	N	Є	JE
О	O	ї	JI

Vzdialenosti a ceny

Náklady: 1500 Sk (obojsmerný transport cez SR) + 210 USD (celkové náklady na Ukrajinu).
Celková precestovaná vzdialenosť je asi 6000 km.

deň	dátum	odkiaľ	kam	km	cena	typ
1	3.8.	Bratislava	Mukačevo	589	780 sk	bus
2	4.8.	Mukačevo	Volovec	67	6,5	vlak
3	5.8.	-	-	-	-	-
4	6.8.	Volovec	Huklivij	5	-	pešo
		Huklivij	Podobec	10	0	stop
		Podobec	Nižnij Studenyj	10	-	pešo
5	7.8.	Nižnij Studenyj	Novoselica	10	-	pešo
6	8.8.	Novoselica	Holjatin	5	-	pešo
		Holjatin	Mižirja	20	20	maršrut
		Mižirja	Volovec	40	5	bus
		Volovec	Odesa	900	36	vlak
7	9.8.	Odesa	Simferopol	550	20	vlak
8	10.8.	Simferopol	Sudak	96	30	maršrut
9	11.8.	Sudak	Simferopol	96	30	maršrut
		Simferopol	Bachčisaraj	30	20	maršrut
		Bachčisaraj	Baštanovka	10	7,5	taxi
10	12.8.	Baštanovka	Selnečnoselo	15	-	pešo
		Selnečnoselo	Bolšoj kaňon	20	15	taxi
		Bolšoj kaňon	Sokolinoe	5	-	pešo
11	13.8.	Sokolinoe	Bachčisaraj	50	6	bus
		Bachčisaraj	Sevastopol'	40	2,5	elektropojezd
12	14.8.	Sevastopol'	Simferopol	70	3,5	elektropojezd
		Simferopol	Evpatorija	66	25	taxi
		Evpatorija	Olenivka	80	10	bus
13	15.8.	-	-	-	-	-
14	16.8.	-	-	-	-	-
15	17.8.	Olenivka	Evpatorija	80	11	bus
		Evpatorija	Simferopol	66	30	taxi
		Simferopol	Odesa	550	25	vlak
16	18.8.	Odesa	Vilkovo	193	18	bus
17	19.8.	Vilkovo	Primorske	10	16	taxi
18	20.8.	Primorske	Odesa	183	20	bus
		Odesa	Pjaticatky	300	25	vlak
19	21.8.	-	-	-	-	-
20	22.8.	Pjaticatky	Ľvov	800	36	vlak
21	23.8.	Ľvov	Volovec	160	10	vlak
		Volovec	Mižirja	40	4,5	bus
		Mižirja	Sinevir	18	7	maršrut
22	24.8.	Sinevir	Mižirja	18	5	stop
		Mižirja	Užhorod	150	17	bus
		Užhorod	Vyšné Nemecké	5	10	taxi
		Vyšné Nemecké	Košice	89	138 sk	bus
		Košice	Bratislava	450	518 sk	vlak

Cena, pokiaľ nie je uvedené inak, je v hrivnách, 1 USD = 5 hrivien = 31 SKK

Cestopis

01

Začíname..

Autobusová stanica Mlynské Nivy, o 19:30 z tohto miesta odchádza autobus s konečnou stanicou Mukačevo.

Poloprázdný autobus je takmer výhradne používaný ukrajinskými pracantmi, niektorí azda ešte špinaví od malty. Hneď ako sa pohneme, Ukrajinci začnú vyťahovať z tašiek pivá a po dvoch hodinách je v autobuse až na pár výnimiek triezvy len vodič.

Jediné vzrušenie na ceste prichádza v Nitre, kde ktosi zistí, že sa mu stratila taška, ktorú mal v úložnom priestore. My sa o batohy neobávame, máme ich pri sebe.

02

Hranicu s Ukrajinou prekračujeme vo Vyšnom Nemeckom o štvrtej ráno a posúvame sa o časové pásmo dopredu. Na prekvapenie je prechod bezbolestný, autobus má prednosť, ani batožina sa neprehliada.

Menšie zmätkovanie prichádza len pri vypínaní nezmyselného tlačiva, ktorého druhú polovicu potom musíme nosiť celý čas po Ukrajine a odovzdať pri výstupe. Ako adresu návštevy, ktorú žiadnu nemáme, píšeme turbázu vo Volovci. Pre neznačných - turbáza je skratka pre turistickú bázu a predstavuje ubytovanie a služby pre turistov.

Do Mukačeva prichádzame okolo siedmej rano na skutočne výstavnú autobusovú stanicu. Rozbité tehlové steny, železné konštrukcie, kedysi asi držali prestrešenie nad nástupišťami, na ktoré teraz veselo prší. Daždová voda z veľkej asfaltovej plochy nemá kam odtekať a tak tvorí obrovskú mláku.

Ku vlakovkej stanici kráčame peši. Práve odchádza elektropojezd do Volovca, ale nemôžeme ním ísť, ešte nemáme zamenené peniaze.

Nasleduje obmen val'jut v banke a niekoľkohodinové čakanie na ďalší vlak do Volovca. Zatiaľ zisťujeme, že turistické mapy Zakarpatska sa v tomto meste nedajú kúpiť.

Podvečer sme už vo Volovci - obci obkolesenej horami Zakarpatska. Kopce sú zahalené v mrakoch a popícha. Smerujeme za dedinu pod výstup na vrch Plaj (1330 m.n.m.) patriaci k polonine Boržava. Pre istotu vysvetlenie - polonina je odlesnený hrebeň hôr, na ktorom pastieri pasú dobytok. Stan staviame pri potôčiku, ktorý ma ideálnu teplotu na chladenie piva.

03

Celú noc prší. Budí nás akási deva, patriaca ku grupe turistov, hľadajúcich cestu na poloninu. Pri raňajkovaní zisťujeme, že pod stanom máme mláku, lebo stanujeme v malej priehlbine, kam steká voda.

Dážď prestáva a vyrážame. Ciest na výstup je veľa, my si vyberáme jednoznačnú trasu vedúcu popri elektrickom vedení napájajúcom meteorostanicu na vrchole. Práve keď sa dostávame do výšky, odkiaľ je už pekný výhľad na kraj, vchádzame do oblakov. Teraz sa však viac pozeráme na zem, pretože všade vôkol sú čučoriedkové polia ponúkajúce úrodu.

Cesty sa stretávajú a rozchádzajú, čo je celkom problém, lebo turistické značenie v týchto horách neexistuje a v hustej hmle sa nedá zrakom zistiť, ktorým smerom vedie hrebeň poloniny.

Nepomáha ani kompas, odrazu sa cesta začína stáčať zvláštnymi smermi a klesá k lesu. Môžeme sa vrátiť a skúsiť inú cestu, ale sme leniví a radšej skúsime traverz cez nekonečne čučoriedkové pole v nádeji, že sa dostaneme naspäť na hrebeň. Asi po polhodine pochodu v čučoriedkových kríkoch siahajúcich po kolená to vzdávame. Topánky máme úplne mokré, za pár hodín sa začne stmievať, preto sa radšej vraciame po vlastných stopách a zostupujeme späť k Volovcu.

Stan staviame desať metrov vyššie než minulú noc a pršať začína asi päť minút predtým, než je stan postavený. V noci robí okolo nás hluk akési zviera, ale Janka zo šamanskej rodiny tvrdí, že si to s ním (medveďom) vysvetlila v hladine alfa a nebude nás obťažovať.

vlaková stanica v Mukačeve

Zakarpatsko, časť Boržavy a Verchoviny

04

Počasié je podobné ako včera - občas spíchne a nad tisíc výškových metrov je súvislá oblačnosť. Rozhodujeme sa, že pochod po poloninách vymeníme za túlanie sa po podhorských dedinkách v časti Zakarpatska zvanej Verchovina, ktorú sprievodca opisuje veľmi romanticky. Touto oblasťou kedysi viedla hranica prvorepublikového Československa s Poľskom.

Pešo mierime cez Volovec do dedinky Izki, ktorá nam bude vstupnou bránou do Verchoviny. Na konci Volovca čapujú do hrubostenných krigľov skvelý Oboloň za 1,5 hrivny. Pešo ideme asi hodinu, keď sa pri nás zastaví auto s rodinkou a pýtajú sa na cestu k vodopádu Šipot. Tvárim sa ako odborník na túto oblasť a tak nás zoberú do Pilipovca, lebo odtiaľ sa odbáča k vodopádu. Z Pilipovca ešte polhodinu pešo a sme v Izki. Tu opúšťame hlavnú cestu, ktorá smeruje do Mižirje a mierime na Nižnij Studenyj. V dedine si pýtame v obchode vodu, ale predavačka vraví, že tu vodu nemajú. Posiela ma s jedným chlapíkom kamsi za roh.

Mierime k záhrade, kde miestny otvára dverka na malej budke. Vnútri je studňa, chlórovaná voda je tu neznámy pojem. Ženy perú v potoku prádlo, po ulici sa túľajú sliepky a kravičky, na poliach sa suší seno.

Z dedinky sa nám už dnes nechce, vychádzame na svah nad ňou a staviame stan. Ďalšiu hodinu na nás z lesa ziapa akési decko, ktoré tam pasie kravy a kričí, že je hladné a máme mu dať jesť. A nedáme. Večer sa po prvýkrát ukazuje modrá obloha.

05

Ráno okolo stanu dedinčania ženú kravy, zopár týchto zvedavých kolosov nám obližuje stan. Dnes máme v pláne prejsť cez malý horský priesmyk do susedného údolia k ďalším dedinkám. Postupujeme podľa slov v sprievodcovi a preto samozrejme v dedine nevieme nájsť tú správnu cestu. Stretáme miestneho na koni, ktorého sa pýtam kadiaľ ďalej.

V podstate je moja slovensko-ruska ukrajinčina už dostatočná na takéto rozhovory, ale len s triezvymi. Tento je však zhodou okolností už o desiatej ráno silno pod vplyvom. Stále čosi bľabotajúc s veľkými problémami zlieza z koňa, na počudovanie mu pri tomto manévri nevypadne fľaša alkoholu, ktorú má zastrčenú v čizme. To sú tie reflexy alkoholikov.

Čosi stále rozpráva a rukou ukazuje na všetky svetové strany, takže sa len tvárime chápavo a ideme kamsi ďalej.

Po chvíli na nás ktosi kričí. Je to babička obrábajúca pole. Vysvetľujeme jej situáciu a jej muž nás takmer drziac za ruku dovedie na správnu cestu. Ako on vraví, asfaltovú. Chvílu si nie som istý, či je správna, ale pri troche snahy sa dá kde tu nájsť malá plocha asfaltu.

Ako stúpame, svieti slniečko a je prekrásny výhľad na dedinku a pokosené svahy, na ktorých stoja hromady sena. V diaľke vidíme aj hrebeň poloniny Boržava. V priesmyku sa pasú kone, z tohto miesta už klesáme ku dedinke s názvom Rekity. Táto je zasadená v strmom kopci a pripomína Tolkienovský Hobitín, stojí v nej dokonca aj dverový kostolík. Chvíľu blúdime, kým sa objaví správna cesta do Novoselice, našej ďalšej destinácie.

V magazíne nás už čaká fľaškové pivo Oboloň za 1,7 hrivny a kvas.

Z Novoselice chceme prejsť do dediny Prislip. Dedina je veľmi dlhá a cesta cez ňu nezpevnená, čo znamená po predošlých daždivých dňoch veľa mlák a blata. Cesta má za dedinou viesť cez ďalšie menšie sedlo. Táto sa však rozchádza v troch smeroch a nanešťastie tu nie je nik, kto by nám poradil. Preto mierime hore potokom. Asi po hodine cesta mizne a je zjavné, že sme zabľúdili.

Vraciame sa naspäť a tentoraz sú pri križovatke ľudia. Do Prislipu vedie tá najmenej pravdepodobná varianta - úzky lesný chodníček.

Chvíľu váhame či sa nám tam chce ešte dnes, ale napokon stan staviame len kúsok odtiaľto, na peknej rovnej lúke, ktorú obteká potok.

06

Celú noc prší. Najprv len jemne mrholí, ale ako sa rozvidnieva, začína poriadne liať. A neprestáva, oblačnosť sa v žiadnom smere netrhá. V stane je síce príjemne a sucho, ale nuda.

Rozhodujeme sa, že takto to ďalej nepôjde a chceme ísť na Krym, za teplom a slnkom. A morom. Balíme mokrý stan, čo teda vôbec nie je zábava a mierime do magazínu v dedine. Cesta je trochu zložitá, z potôčikov, ktoré sme včera jednoducho prekračovali sa stávajú vďaka dažďu rieky.

V magazíne neuvážlivo oslovujem staršieho deda s otázkou, ako je to s autobusmi a Novoselicou. Lenže nanešťastie narážam na opilca a tak sa len trochu objímame a potom už od predavačky zisťujem, že autobus už nepôjde a na maršrutku sa tiež nemáme spoliehať.

koň schovaný pred dažďom v zastávke

oborog na uskladnenie sena

verchovinská romantina, na pozadí polonina Boržava

Ježiš pri drevenom kostolíku

Odmietam ponuku od opilca na jeden stakan a vyliezame z tejto tmavej diery na svetlo božie. Vonku leje a je zima, v týchto podmienkach šlapeme pešo smerom do Mižirje. Radi by sme stopovali, ale za hodinu okolo nás prejde jedno auto. Napokon sa dostávame do ďalšej dediny, kde zisťujeme, že to jedno auto, čo nám nezastalo, nemohlo, lebo sa v ňom vezie chorá krava.

O niečo neskôr však zastavujeme dodávku, vodič ktorej vraví, že nás zoberie do Mižirje. Ale dodáva, že tam nemal namierené a tak to bude špeciálna cena. Špeciálna cudzinecká, platíme 20 hrivien za osobu. Cestou už samozrejme príberá aj miestnych, ktorí platia 5 Hr.

Dodávka je v prišerom stave. Čosi je pokazené na trase motor - výfuk, lebo časť splodín sa dostáva dnu a príjemne to roztáča hlavu. Cesty sú tu v dosť nekvalitné, ale vodič ide jama nejama, až závesy kolies praskajú.

Tankodrom našťastie asi po polhodine končí pri stanici v Mižirji. Je 13:30, na rozpise sa píše, že o 13:35 ide autobus do Volovca. A naozaj, na nástupišti stojí malý archaický autobus, ktorý je tak plný, že ľudia z neho trčia. Vodič sa však tvári, že sa zmestíme aj my a dnu sme natlačení.

Platíme 10 hrivien za oboch a je to jazda za všetky peniaze. Natlačení na dverách, cez rozbité okienko fučí vietor a tečie voda, občas nás preliezajú miestni a miestne. Bavím sa s jedným domorodcom o 76 oktánovom benzíne, ktorý sa tu predáva. Vysvetľuje, že naň bežne jazdia sovietske mašinky ako Žiguli, či UAZ, ale aj tieto staré autobusy, ktoré sú ešte na benzín. Keď mu vravím, že ja som doma krmil Žiguliu 95 oktánovým benzínom, len prevracia oči. Asi bude niečo pravdy na tom, že Žiguli jazdia aj na sušené slivky..

Na vlakovej stanici kupujeme posledné dva lístky na podvečerný vlak do Odesy. Do odchodu je ešte niekoľko hodín, ale nenudíme sa. Najprv sa objaví rusínek Jura (sami sa nazývajú rusiči), ktorý cestoval s nami z Mižirje. Vraví, že by rád urobil družbu, že býva tu v dedinke Kelečin neďaleko. Dáva mi svoju adresu s tým, že ho máme navštíviť, keď tu budeme nabudúce.

Potom ideme spolu do krčmy, aj s jeho kamarátom. Obaja sa chystajú do Kyjeva, niečo zarobiť. V krčme majú kvalitnú vodku za 2 hrivny, čo je tu podľa ich slov bežný hodinový plat. Keď sa rozlúčime, čakáme ďalej na stanici. Postupne sa tu objavia až tri české grupy a tak sa nenudíme.

07

Okolo obeda sme v Odese. Ako prvé kupujeme lístky do Simferopolu, hlavného mesta autonómnej Krymskej republiky. Chvíľu sedíme v parku Kulikovo pole hneď pri stanici, kde na kríky rozvešiame mokrý stan a obzeráme si sochu Vladimíra Iljiča.

Potom, navigovaní pred chvíľou kúpenou mapou mierime na pláž. Nie je ďaleko, dvadsať minút chôdze. Cestou kupujeme ovocie a nakupovanie tu spočiatku človeka zarazí. Predavačky si nakupujúceho vôbec nevšímajú. Rozprávajú sa medzi sebou, čítajú si noviny, alebo lúštia krížovky. Treba ich takmer až okríknuť. A aj potom sa môže stať, že predavačka len mávne rukou, že nepredáva, lebo má pokazenú váhu. Tiež sa často stáva, že pri pokladni nemajú vydať a namiesto kopejok dávajú cukríky.

Pláž Vidrada je celkom obstojná, piesková, len je na nej dosť ľudí. Na obzore vidieť mnoho nákladných lodí, no more je celkom čisté a plné medúz. O niečo neskôr, už vo vlaku do Simferopolu stretáme jedinú grupu Slovákov v tejto krajine. Pre porovnanie, českých skupín cestovateľov sme stretli aspoň sedem.

mapa Krymskej republiky

08

Vlak prichádza do Simferopolu už o piatej ráno. Celkom oceňujeme, že spíme v spacákoch, pretože ostatných cestujúcich, používajúcich erárne prikrývky a obliečky dežurnaja budí už o štvrtej, aby ich vrátili.

V Simferopole je ešte tma a tak znovu rozbaľujeme spacáky a dospávame na lavičkách. O niečo neskôr mierime na stanovište maršrutiek hneď pri stanici. Máme namierené do Sudaku - toto mestečko nám odporučila jedna Češka ešte na Zakarpatsku.

Sudak, to je pobrežné mesto v prašnej pustatine, ktorej stojí na pláži lemovanej skalami. Samotné mesto nie je nič extra. Prašné cesty, na plážach je množstvo ľudí a všade sa bezhlavo stavia. Aj keď je do tmy ešte ďaleko, rozmýšľame, kde budeme spať. Kúsok od pláže objavujeme stanový tábor, ale vyzerá príšerne. Na zemi blato a odpadky, strážca kŕmi z hrdzavého vedra prašivých psov, no trochu ako cigánska osada.

Ideme preto popri pobreží od mesta, smerom, kde je na mape naznačený kemping. Na opačnej strane stojí na skale historická pevnosť, ale určite tam bude veľa ľudí a to nás odrádza.

mestská pláž v Sudaku

ulica v Sudaku

Na mieste, kde má byť kemp je však obrovská skládka odpadu. Napokon ho objavujeme, len je v mape zle zaznačený.

Pod pojmom kemp sme si v duchu predstavovali ako tak rovnú plochu, podľa možnosti čistú, aspoň náznak systému v stavaní stanov a tečúcu pitnú vodu. Kdeže. Kemp, to je vlastne smetisko pri mori, autá a stany stoja kde sa im zachce a jediná pitná voda sa dá kúpiť v malom stánku. Vedľa cigánka predáva melóny a tak jeden skúšam kúpiť. Žensina melón vloží do tašky a zavesí ju na hrdzavý školský newtonmeter, vysiaci zo stromu. To už len musí byť presné meranie..

Menší problém vzniká pri platení - ako sa ukazuje, predavačka nevie odčítavať ani násobiť desatinné čísla. Melón vraj váži 5,5 kg a kilo stojí 1,5 hrivny. Podľa jej dlhého prepočtu za pomoci prstov na rukách a ešte jedného miestneho dochádza k sume 7,5 hrivny. Dávam jej 20 hrivnovku a tu je už úplne bezmocná a nevie, koľko vydať.

Pár hodín sa kúpeme na pláži pri kempe, ale nepozdáva sa nám tu a preto sa napokon dvíhame a mierime pri pobreží ďalej. Vo vedľajšej zátokke stoja hrubé betónové stavby hotelov, ktoré však už súdruhovia nedostavali, postupne ich zarastá šáchorie a celá zátoka pôsobí postapokalypticky.

Ako zmizne posledný betón, útesy sa opäť dvihnú a medzi skalou a morom je úzky chodník kameňov a vyplavených rias, ktorý na exponovaných miestach zalievajú vlny, takže celkom zábava. Asi po kilometri prechádzky nachádzame krásne miesto, kde nik nie je. Na útese je celkom rovná plocha, na ktorej rastú suché, pichľavé trávy a skala útesu sa v tomto mieste bez prerušenia spúšťa do mora, takže sa tu človek cíti ako vo vani.

09

Ráno sa vraciame naspäť do Sudaku. Prechádzame aj cez turistický chodník popri veľkých a pekných útesoch, ktorý je zo strany Sudaku spolatnený piatimi hrivnami, ale z opačnej strany nik peniaze nepýta.

Maršrutka do Simferopolu, odkiaľ nás ďalšia vezie do Bachčisaraju, mestečka na polceste do Sevastopolu. V Bachčisaraji by sme si radi obzreli niečo, čo má názov Chánov Palác. Chansky Dvorec, ako hovoria miestni. Maršrutka zo stanice k palácu stojí smiešnych 75 kopejek a je preplnená.

Samotný palác, ktorý sa začal stavať počiatkom 15. storočia je pekný, ale plný turistov. Na vstupnom - asi 14 hrivien - sa dá ušetriť polovica pri predložení karty Euro>26. Batohy si necháme postrážiť u predavača suvenírov za 1 hrivnu.

Zvláštne je, že pri jednom okienku si človek kúpi lístok, potom sa postaví do rady na opačnej strane, kde ho vyzývajú, aby zaplatil za fotenie a kamerovanie, päť, resp. pätnásť hrivien. Za foták však neplatím, tvárim sa, že vôbec nerozumiem a dostávame sa dnu. Vnútro vyzerá dobre, ale predsa len po návšteve Iránu je to slabý odvar.

Pri východe z palácu sa pri nás pristavuje párik s batohmi a pýtajú sa, kde sa chystáme spať. Vravíme, že máme namierené do z neďalekej dediny Baštanovka, pri ktorej je jazero. To sa im pozdáva a pridávajú sa k nám. Zisťujeme, že sú z Moldavska, ale chalan - Genadij - vie dobre po anglicky. Zaujímavé je, že Genadij sa so svojou priateľkou Annou rozpráva po rusky. Do Baštanovky ideme taxíkom, cena za všetkých je 30 hrivien. Naša cesta vedie popri prekrásnych skalách, prechádza cez dedinu a napokon končí pri peknom jazere s ílovitým dnom, obrastenom rákosím.

10

Noc je bezoblačná, chladná a ráno je nad jazerom krásny opar. Lúčime sa s Genadijom a Annou a mierime po kamenitej ceste do hôr, k dedinke Visoko. Postupne vchádzame do borovicového hája a napokon sa nechtiac ocitáme na asfaltke, ktorá tiež vedie do onej dedinky. Pôvodne sme chceli ísť lesným chodníkom.

V dedinke ako Visoko sa nepredpokladá, že by do nej bežne chodili turisti, o čom nás presvedča otázka prvého človeka, ktorý nás stretne, "Zablúdili ste?". Túto otázku si vypočujeme ešte párkrát, ako postupne prechádzame cez celú obec. Máme v pláne najesť sa v magazíne, ale dozvedáme sa, že predavačka má práve dvojhodinovú poobedňajšiu siestu.

Dedinka sa drží tatárskych či akých tradícií, všetci muži nosia na hlavách malé čiapčky.

Po opustení posledného domu sa dostávame na cestu vedúcu k našemu cieľu - dedine Solnočnooselo. Cesta ide cez bukový les, ktorý pripomína Malé Karpaty. V Solnočnoosele ďalšia otázka, či sme zablúdili a už sme v magazíne. Tu prinášame zvedavým predavačkám veľkú zvesť, a totiž že Československo už neexistuje a rozdelilo sa na dva štáty. Neskoro, ale predsa.

stanovanie nad útesmi za Sudakom

Chánsky dvorec

skoré ráno pri jazere nad Baštanovkou

cesta do dedinky Visoko

Náš ďalší cieľ je Bolšoj kaňon. Ako na zavolanie nás oslovuje jeden nie úplne triezvy miestny, či nechceme ísť do Bolšoj kaňonu a ponúka, že nás odvezie za 30 hrivien. O päť minút sa už rútime po prašných cestách v starom Žiguli. Vodič nám ešte dáva dobrú ponuku, že nám ukáže cestu, po ktorej sa dostaneme do kaňonu a nebudeme musieť platiť vstupné, ale nechce sa nám blúdiť a preto sa necháme zaviezť pred hlavnú bránu. Vstupné je päť hrivien a nedá sa uplatniť mládežnícka zľava, ani batohy nám nechcú postrážiť.

Bolšoj kaňon je hlboké kľukaté údolie, ktoré vyhlbila rieka do skaly. Chodník vlastne vedie korytom potoka. Na niekoľkých miestach sú stánky, kde sa predáva čaj a suveníry a všade je dosť miest, kde sa dá okúpať. Voda je však chladná, má vraj okolo 10 stupňov. Všade je množstvo turistov a tak sa pomaly zberáme na odchod. Nevieme kde presne budeme spať, ale nemáme potraviny a preto mierime po asfaltke k dedine Sokolinoe. Asi po hodine únavnej chôdze sme na mieste, práve keď sa začína stmievať. Ktorýsi miestny sa pýta, kde budeme spať a potom nám poradí, že za dedinou sa dá stanovať v jablkovom sade. V samotnom sade sa však stan postaviť nedá, zem je nerovná, ale hneď vedľa je pole a tak sa tam rozbaľujeme.

11

Ráno nam pokazí náladu starý "hlídač" kráv, ktorý je už zrána opitý a ťahá od nás nejaké peniaze na alkohol. Dostane päť hrivien a nejaké drobné, ale trvá dlho, kým sa ho zbavíme.

Následne sa v dedine snažíme nájsť spoj do Bachčisaraju, kam nás napokon dopraví autobus idúci o pol jedenástej doobeda. Z Bachčisaraju nastúpime na elektropojzd do Sevastopolu. Dvojhodinová cesta rozhrkaným vláčikom je spočiatku nudná, len hlava Lenina v stráni jedného kopca pôsobí rozruch. Ako sa však vláčik blíži k hrdinskému mestu Sevastopol', je sa viac a viac na čo pozerieť. Trať striedavo vedie tunelmi, vyvŕtanými do pieskovca a popri pobreží, kde vo vojenských prístavoch kotví množstvo lodí.

Mesto Sevastopol' zažilo jednak Krymskú vojnu v devätnástom storočí, no prívlastok hrdinské mesto získalo počas druhej svetovej vojny, kedy sa 250 dní bránilo vojenskému naporu krajin Osi v rokoch 1941 - 42. Mimochodom, titulom hrdinské mesto bolo titulovaných dvanásť sovietskych miest - okrem Sevastopolu ešte Minsk, Smolensk, Kijev, Odesa, Murmansk, Petrohrad, Tula, Moskva, Kerč, Novorossijsk, Volgograd. A okrem nich ešte pevnosť Brest.

V Sevastopole zo všetkého najskôr mierime do centra, do morského prístavu. Chceme sa spýtať, či sa nedá odtiaľto ísť niekam loďou. Najlepšie do Odesy. Po náročnom hľadaní sa ocitáme na želanom mieste. Ako sa dozvedáme pri okienku, zo Sevastopolu sa dá ísť loďou jedine a len do Istanbulu. Loď odchádza v stredu, cesta trvá päť dní a lístok stojí 600 hrivien. Týmto Ukrajina len ťažko presvedčí, že je morský národ.

Rozhodneme sa, že zostaneme jednu noc v meste a zo zvedavosti sa skúsime ubytovať u niektorej ženštiny, ponúkajúcej na prenájom izbu. Z tohto dôvodu sa vraciame naspäť na vlakovú stanicu, kde je takýto bábušiek najviac. Ženy sa okolo nás hneď zhŕčia a jedna z nich vraví, že má izbu tu neďaleko za 50 hrivien za noc za oboch.

Súhlasíme a tak kráčame spolu s ňou na kopec nad zálivom. Celkom prekvapujúce bolo, ako sa tieto ženy snažili prenajať izbu. Boli dohodnuté a nesúperili medzi sebou. Jednoducho vybrali spomedzi seba jednu bez hádania sa. Je to v kontraste s mužmi, vodičmi taxíkov alebo maršrutiek.

Naša domáca sa volá Táňa, má asi 50 rokov, skoro všetky zuby zlaté a býva aj s dcérou a synom vo veľkom byte s vysokým stropom na Lazarevskej ulici. Naša izba je pekná, čistá a má aj balkón. Táňa vraví, že môžeme bez obmedzenia používať aj kúpeľňu a kuchyňu.

Po poľudštení sa chystáme do mesta. Ešte sa pýtam, kedy by sme sa mali vrátiť a Táňa vraví, že kľudne aj o druhej v noci. Ako prvé si chystáme prehliadnúť Malachov kurgan, záhradu, ktorá slúži ako vojenský pomník. Kurgan je kúsok od bytu a na rukou kreslenom obrázku priloženom k mape mesta vyzerá monumentálne skoro ako Mamajevov kurgan vo Volgograde.

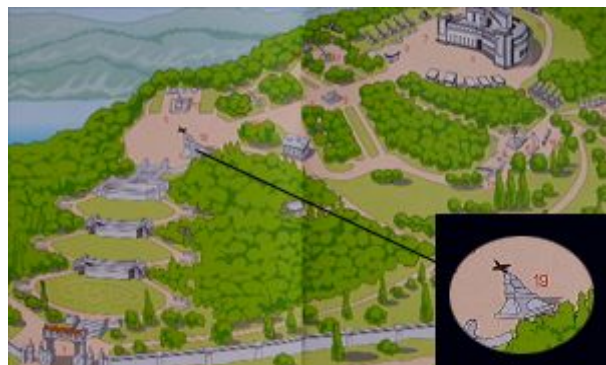
Bolšoj Kaňon

Sevastopol'

Sevastopol' - pamätník potopeným lodiam

Malachov kurgan na obrázku

Sevastopolská promenáda

Celý dojem vzbudzuje pri pohľade na obrázok najmä socha lietadla, o ktorej si každý pomyslí, že v skutočnosti bude v životnej veľkosti. Lenže lietadlo je veľké asi jeden a pol metra a tomu zodpovedá aj celý kurgan.

Nasadáme do trolejbusu a mierime po ulici Lenina do centra. V trolejbuse sa pohybuje jedna dežurnaja a predáva lístky za pol hrivny. Cestou míňame mnoho hrdinských sôch a pomníkov, kosáky a kladivá, až sa dostávame na Primorskij bulvár.

Tu sedí v parku na lavičkách veľa starších ľudí a hrajú šach. V jednom cestopise som sa dočítal, že hrajú o peniaze.

Rozhodli sme sa skúsiť aj normálnu reštauráciu a tak si vyberáme tú najlepšiu priamo na tomto namesti. Žiaľ zdá sa, akoby reštaurácia bola štátna. Výber je dobrý, ale obsluha veľmi pomalá a nevšimavá. Jedlá nie sú schopný doniesť pre dvoch naraz a navyše podľa Ukrajincov ryba nie je mäso, čo príliš nenadchýňa vegetariánku Janku.

Ja skúšam tatárske jedlo - čebureky. Ide o mleté jahňacie mäso balené v chlebovej placke. K tomu pita - tatársky chlieb.

V meste sa potom túlame po prímorskej promenáde, ktorá vyzerá pomerne pekne. Majú tu skvelú vec - strojovú zmrzlinu s kúskami ovocia. Zábavné je, že zmrzlina je po načapovaní odvážená na klasickej zeleninárskej dvojramennej váhe a podľa toho sa vypočíta cena. Sto gramov za 1,5 hrivny. Už potme sa vraciame do Tániho bytu. Časť ulíc mesta nemá zapnuté osvetlenie, ale v porovnaní s Ruskom je to aj tak záplava svetla.

12

Ráno sa vraciame elektropojezdom do Simferopolu, náš ďalší cieľ je najzápadnejší cíp Krymu pri dedine Olenivka.

V Simferopole ešte skúsime kúpiť lístky na vlak do Odesy na ďalší deň, ale ako sa ukáže, na stanici je možné kúpiť len lístky na vlaky odchádzajúce tento deň, za ostatnými je nutné ísť kamsi na Tolstého ulicu.

Zo Simferopolu ideme taxikom do Evpatorije, čo je škaredé betónové zaprášené mesto uprostred pustatiny pri mori. Z Evpatorije potom autobus do Olenivky. Aj keď máme jedno miesto na sedenie a jedno na státie, obaja sedíme. Dvojhodinová cesta po rozbitých cestách v horúcom počasí a plnom autobuse aj tak nie je nič príjemné.

V Olenivke prejde autobus po Leninovej ulici, popri soche Lenina a vysadí nás pri akomsi hoteli.

Turistovi zo západu tu hneď udrie do očí pár kontrastov. Je zrejmé, že sa nachádzame v letovisku. Za plotmi sú pekné hotely so zámkovou dlažbou, všade zavádzajú ľudia v plážovom oblečení. Lenže už o kúsok ďalej sa pasú kravy, hneď pri hromade odpadkov, cesta je nespevnená a pred jedným hotelom na kapote Žiguliho miestny podnikavec predáva potraviny a roztečené syry.

Chvíľu sa tejto dvojtvárnosti nevieme vynadávať, ale potom už mierime po prašnej ceste kúsok za domy, k útesom pri mori. Už tu stojí pár áut a stanov, ale v podstate je tu klud a dosť priestoru na sebarealizáciu. Dokonca aj pláž máme takmer až súkromnú.

13

Ráno popícha, ale je teplo a bezvetrie. Pôvodne máme predstavu, že sa presunieme na druhú stranu zálivu k majáku Tarchankug, ale po zbalení sa a prejení asi dvoch kilometrov Janku začína bolieť život (brucho), tak sa vraciame a stan staviame na tom istom mieste ako predošlú noc. Ostatok dňa sa kúpeme a povalujeme pri stane.

Ja ešte v rámci záchrany Jankinho života podniknem pešiu výpravu do centra dediny, kde kupujem flašu vodky.

Večer znie až do noci koncert ukrajinských hudobných skupín, ktorý sa koná pri ktoromsi hoteli.

14

Hudobná produkcia pokračuje hneď zrána o ôsmej. Opäť sa balíme, tentoraz nikoho nič nebolí a tak sa zdá, že ceste k majáku nič nebráni. Prejdeme cez dedinu, ešte asi polhodinu po rozpálenej asfaltovej ceste a sme tam. Pri majáku je menšia vojenská základňa s mohutnými radarmi a tiež magazín, na počudovanie klimatizovaný. Pri mori sú prekrásne, desať až dvadsať metrov vysoké útesy, z ktorých kúsok po kúsku odhrývajú vlny.

Nevýhoda týchto útesov je v tom, že je málo miest, kde sa dá zísť k vode. Poobede staviame na útese stan a zisťujeme, že toto prekrásne miesto má aj svoje muchy. A okrem múch aj vážky, osy, čmeliaky, ovady, iba komáre tu nie sú. V každom prípade sedieť pri stane je dosť nepríjemné a v stane je zatiaľ veľmi teplo.

Vybaľujeme syr, ktorý sme kúpili ešte ráno a niekoľkohodinový pobyt v batohu na priamom slnku mu vôbec neurobil dobre. Svetložltú farbu zmenil o niekoľko odtieňov k tmavej, ale najmä z neho tečie množstvo oleja. Napokon ho za veľkého boja s hmyzom zjeme, ale gastronomický vrchol tejto cesty to rozhodne nie je.

Malachov kurgan v skutočnosti..

v Olenivke je akési liečivé bahno

maják Tarchankug

tatársky chlieb - pita

Večer je už omnoho znesiteľnejšie, dovolenkári už nasadajú do áut a miznú v smere dedina, schladzuje sa a miznú aj lietajúce zvieratká. Večeriame ryžu s hráškom, ktorého celý názov znie "Satanov zelený hrasok" (САТАНОВЪ ЗЕЛЕНИЙ ГОРОШОК). Po zotmení sa vykotúľa mesiac takmer v splne, doplnený odrazom od hladkého mora. No romantické ako film s Hughom Grantom.

15

Ráno sa vraciame do Olenivky, odkiaľ kupujeme lístky na autobus do Evpatorije. Krymu už stačilo, teraz budeme pomaly mieriť k delte Dunaja. Na lístkoch do autobusu máme napísané miesta na státie, ale aj tak sedíme. Cestou si viac všimam okolie a tak vidím aj budovateľské heslá pri družstvách (vodu poliam, úrodu ľudom), zopár veterných elektrární a tiež vypálené pásy poľí. Z Evpatorije už nemáme sil viezť sa do Simferopolu pomalým linkovým autobusom a ideme taxíkom.

Pri ceste, vedenej zčasti pri mori vidieť aj zábavný vodný park Akvatorija. Opäť ten ukrajinský kontrast - pekné, upravené vnútro parku, zelená tráva a kriky. A za plotom sivé prašné pole a hromada odpadkov. Ale dovolenkujúci su zrejme zvyknutí, sú tu len rusi a ukrajinci a tí majú väčšinu života len tie prašné cesty a odpadky. Další dôvod, prečo sem zo západu nik nemieri je nulová znalosť miestnych angličtiny a aj všetky nápisy sú v azbuke.

V Simferopole bez problémov kupujeme lístky na vlak do Odesy na dnešné poobedie.

Hneď po nastúpení do vlaku je zrejme, že príliš príjemná cesta to nebude. Vo vozni plackarty je veľmi teplo a otvoriť sa dá v celom vagóne len zopár okien. Asi hodinu sa snažíme vydržať, ale potom prichádza spásonosný nápad a ideme do klimatizovaného reštauračného vozňa. Jedno pivo tu stojí päť hrivien a je dobre vychladené. V reštauračnom vozni zostávame niekoľko hodín, aj preto, že sa zoznámime s dvoma Iráncami. Vlastne je to s nimi zložitejšie, jeden je dokonca pôvodom z Afganistanu, navyše z Iránu emigrovali do Kanady a teraz obaja žijú v Holandsku.

Asi o desiatej sme nútení reštauračný vozeň opustiť. Nie je záverečná, ale začína byť nebezpečno. Vzduch vo vagóne je už takmer modrý od cigaretového dymu, v kúte sedí skupina opitých hulákajúcich vojakov, na stole vedľa podriemava opilec a čašníčka už neobsluhuje, lebo sa naplno baví pri jednom stole. S problémami sa nám ju darí odtrhnúť od jedného chlapíka kvôli plateniu a pri vydávaní sa ešte pomýli o desať hrivien.

16

V Odesa ráno o šiestej. Máme v úmysle dať druhú šancu ukrajinskému loďstvu a spýtať sa na morskom vokzale, či by nás nevedeli po vode prepraviť do delty Dunaja. Polhodina cesty cez prebúdajúce sa mesto je príjemná, ešte nie je teplo a na uliciach je viac túlavých psov než ľudí.

Morský prístav je otvorený, ale nedostaneme sa ani za vstupné dvere. Stojí v nich uniformovaný zamestnanec a vysvetlí nám, že lode chodia len do Istanbulu a po chvíli váhania dodáva, že možno aj do Varny.

Na vlakovú stanicu sa vraciame po Potemkinových schodoch, ktoré figurovali vo vraj najznámejšej filmovej scéne všetkých čias z Eizenšteinovho Krížnika Potemkin.

Na vlakovej stanici najprv už takmer kúpime lístky na elektropejzd do Izmailu, ale potom ideme autobusom do Vilkova, dediny neďaleko ústia Dunaja.

Voľný čas trávim najprv na pláži, neskôr v parku Kulikovo pole pri stanici. Na múrikoch je tu rozložených mnoho kníh, čosi ako antikvariát, len pod holým nebom. Okrem kníh v azbuke je tu aj zopár slovenských a českých kníh, erotická príručka v štyroch európskych jazykoch, ale napríklad aj brožúrka vydaná pri príležitosti koncertu Beatles v Moskve, v ktorej sú skladby preložené do ruštiny. *Back in the USSR, you don't know how lucky you are boy..*

Tiež možno kúpiť originálne sovietske a fašistické odznaky, ale sú dosť drahé.

Naveľa investujeme do cédečiek, kus za 5 hrivien, používané originály. V normálnom obchode s hudbou ešte kupujeme originálne cd domácej produkcie za 20 hrivien.

Autobus Odesa - Vilkovo vyráža na svoju štvorhodinovú strastiplnú púť po zabudnutých dedinách. Cesta spočiatku vedie popri rieke Dnestr, ktorá sa neďaleko vlieva do Čierneho Mora. Tvorí tu deltu, takže zem je podmáčaná a na mnohých miestach sú močiare. Vďaka tomu je touto časťou horko ťažko vedená jedna cesta, ktorej asi desaťkilometrový úsek vedie podľa mapy cez Moldavsko. To znamená, že na dvoch miestach cesty je hraničná kontrola, avšak autá sa nezastavujú ani pasy sa nekontrolujú.

Potom sa dlho striedajú cesty cez nekonečné slnečnicové polia a dediny. V týchto vodič často trúbi na krdle husí, stojace uprostred cesty. Autobus zastavuje doslova na každom rohu, vodič si vybavuje rôzne kšefty, k tomu je ešte jedna dlhšia prestávka na stanici jedného mestečka. Blízkosť Rumunska je už neprehliadnuteľná. Tváre miestnych sú tmavšie, túla sa tu špeciálne v Rumunsku vyšľachtená odroda trojnohých psov. Zákony ulice sú tvrdé..

Charakteristické pre túto časť Ukrajiny je tiež písanie roku postavenie domu na priečelie, väčšina domov je z rokov 1960 až 1980.

A tiež sa objavujú žobravé špinavé cigánske deti a tiež tu dostať skvelé

schody kniežaťa Potemkina v Odesa

prechod cez Moldavsko

Vilkovo so sieťou kanálov

pirohy s bryndzou, ktorá sa po ukrajinsky tiež nazýva bryndza. Napokon, výrobu bryndze doniesli na Slovensko Rumuni.

Cestou začína pršať a ako sa blížime k Vilkovu, vodič sa nás už druhýkrát pýta, či naozaj ideme do Vilkova, a nie do Primorska, susednej dediny. Vytvára to dojem, akoby sme šli na koniec sveta.

Konečne Vilkovo, ocitáme sa v centre Lipovanov, staro-veriacej skupiny, ktorí asi pred 200 rokmi odišli z Ruska kvôli rozkolu s hlavnou ruskou ortodoxnou cirkvou. A takisto sme v "hlavnom meste" ukrajinskej časti Dunajskej delty, čo je najväčšia a najzachovalejšia európska delta s plochou 3446 km².

Vystupujeme na okraji dediny a keďže sa už stmieva, mierieme pár sto metrov zaň a stan staviame v háji pri ceste. Zem je piesočná, porastená riedkou travou, hladina vody je asi pol metra pod nami. Stavanie stanu je náročné, lebo na odháňanie komárov človeku nestačia ani dve ruky, tieto sú navyše zamestnané stavbou stanu.

17

Raňajky máme v krčme za rohom, majú skvelé flaškové Černigijacke biele pivo, ktoré je nepasterizované.

Potom kráčame cez dedinu smerom k Dunaju, cesta vedie popri kostole, kde stojí množstvo ľudí a zvony kostola hrajú melódiu, teda pokiaľ sa z troch zvonov rôzneho zvuku dá nejaká melódia poskladať.

Dunaj má šírku niekoľko sto metrov, je kalný, ale inak zrejme čistý, lebo sa v ňom miestni kúpu a mnohí sa tu živia rybolovom. Sidli tu aj cestovná agentúra Pelikán, ktorá ponúka výlety po rieke. Jazda začína vždy o dvanástej a dnes ponúkajú dve možnosti - za 60 hrivien päťhodinová plavba, za 80 hrivien až 7 hodinová (4 hodiny plavba k nultému kilometru Dunaja, 1 hodina plavba v kanáloch mesta a 2 hodiny piknik v delte). Aj by sme šli, ale desí nás stráviť toľko hodín v lodi s bandou ukrajinských turistov a najmä tá dvojhodinová pikniková prestávka.

V agentúre je ešte možnosť požičať si súkromne čln aj s kapitánom za 100 hrivien za hodinu, ale to nám prichodí drahé a tak ideme popri brehu ďalej pešo. Po chvíli nachádzame informačnú kanceláriu, kde nám teta ponúka prehliadku múzea za 3 hrivny. V múzeu je pár vypchatých zvieratiek, fotografie a ešte sa premieta krátky film o delte.

Keď vychádzame z múzea, správkyňa ma prosí o prekladanie. Do kancelárie došiel Francúz hovoriaci po anglicky a zisťuje, že sa nedá prejsť aj s autom do Rumunska cez Dunaj. Ako vysvitá, v minulosti kompa chodila, ale tento rok je už premávka zrušená.

Kúsok za kanceláriou na nás pokrikuje chlapec, či sa nechceme povoziť po Dunaji. Podarí sa nám zjednať hodinovú jazdu po kanáloch Vilkova za 60 hrivien za oboch. Jazda je skvelý zážitok. Časť dediny Vilkovo je pretkaná sieťou romantických kanálov, úzkych tak práve na dve loďky, pri okraji ktorých rastie šáchorie a stoja staré drevené rybárske člny.

Necháme sa zaviezť aj na hlavný tok Dunaja, pri vychádzaní z kanálov stojí pri jednom brehu vojak a kontroluje naše pasy, keďže druhý breh je rumunský.

Potom sa už chystáme opustiť Vilkovo. Ako zisťujeme, všetky autobusy nám už ušli a tak ideme taxíkom do vedľajšej dediny Primorske. Názov napovedá, že je pri mori. Samotná dedina je síce vo vnútrozemí, no pár kilometrov od nej je pri mori veľký zhluk chatiek združených do báz oddychu, cez ktoré vedie križom blatová cesta. Pobrežie je pieskové, porastené dlhými trávami. Stan staviame pár metrov od mora a ostatok dňa už len ležíme pri vode. More má len jednu nevýhodu, je plné malých, našťastie neprhliacich medúz.

18

Ráno sa premiestňujeme na stanicu v dedine, pretože o dvanástej ide autobus do Odesy. Nasledujú štyri hodiny cesty, počas ktorých začína pršať a cez nekvalitné tesnenia okien voda tečie aj dovnútra. V Odese leje a vzduch má 20 stupňov. Prebiehame na vlakovú stanicu a chceme kúpiť lístky do Ľvova. Ešte by sme sa radi pár dní túlili po Zakarpatsku.

Počas nasledujúcich pár hodín sme zistili nasledovné; lístky do Ľvova sú na dnes vypredané. Aj do Kyjeva, a vlastne do všetkých miest, na ktoré som sa pýtal. Lístky sú vypredané aj na zajtra a pozajtra, na neskôr som sa radšej už ani nepýtal. Lístky na medzinárodné vlaky, smer Slovensko a Poľsko sú vypredané, treba sa prísť spýtať zajtra poobede. Dial'kové autobusy idú zo stanice kdesi na konci mesta.

Aj by sme sa radi ubytovali, ale ani to sa nedá. Ubytovanie na stanici je pekné, pre jedného stojí 70 hrivien, ale už je plné. Babičky, ponúkajúce voľnú izbu nikde nie sú. Napokon už skúsime kúpiť lístky na ktorýkoľvek vlak, ktorý odchádza dnes večer, len aby sme sa v ňom vyspali. Lenže teta pri pokladni vždy len stroho oznámi "mjesta ňjet".

V situácii takmer bez nádeje sa rodí malý úspech; teta pri pokladni vraví, nech jej necháme naše pasy a prídeme k nej o polhodinu. Keď sa vraciam k okienku, zisťujeme, že máme dva lístky do Krivého Rigu. Toto mesto síce leží na severovýchod od Odesy, ale vlak ide 14 hodín, tak sa aspoň vyspíme. Keďže lístok pre jedného stojí 25 hrivien, potvrdzuje sa paradox tejto krajiny - najlacnejšie ubytovanie je vo vlaku.

Keď nastupujeme do vlaku, pršať prestáva a už sa objavujú babyčky s ponukou ubytovania.

v kanáloch Vilkova

Dunaj

Čierne more pri dedine Primorske

19

Ráno sa prebúdzame v stanici Pjatichatky. Ide o obyčajnú dedinu, ale je tu železničný uzol a náš vlak má čakaním na prípoj stráviť neuveriteľných 156 minút. Za ten čas zisťujeme, že sa odtiaľto dá ísť do Ľvova. Kupujeme na 15:36 lístky do Ľvova, ale miesta sú už len v druhej triede a tak za lístok dávame až 50 hrivien. Ďalšie hodiny trávime na stanici Pjatichatky. Stanica má dve platformy na nastupovanie, ktoré majú zvláštne označenie - Pivničná (ПІВНІЧНА) a Pivdenná (ПІВДЕННА) strana.

Keď je už pol štvrtej, netrpezlivo stojíme na nástupišti, aby sme nezmeškali vlak. Lenze prichádza len vlak, ktorý má označenie Dnipropetrovsk - Truskaveč. Navyše náš vagón má mať číslo 27 a tento vlak má omnoho menej vagónov. Až keď vlak odíde, zistíme, že sme v ňom mali sedieť, lebo posledný vagón bol náš. V okienku sa snažíme kúpiť lístky na iný vlak do Ľvova, ale najbližší, v ktorom sú voľné miesta ide presne o 24 hodín. Naozaj skvelá situácia, zostať v takejto diere dvadsaťštyri hodín, to človeka nenechá chladným. Stanice už máme dosť, odkračáme za dedinu a na poli stavíme stan.

20

Čakanie na vlak do pol štvrtej poobede je zúfalo nudné. Na stanici nás obťažuje žobráčka. Povzbudená úspechom, keď dostane jednu hrivnu si už chce skúšať Jankine tenisky, ktoré má pri batohu, ale to ju už radšej odoženieme.

Tentoraz vlak nezmeškáme, už si to ani nemôžeme dovoliť, lebo nemáme takmer žiadne hrivny. Posledné peniaze utrácame v reštauračnom vozni za pivo. Napriek zákazu fajčenia tu všetky servírky fajčia a strašne škaredo zazerajú, keď od nich niekto niečo chce. Zábavné je, že na stene je niekoľko príručiek s pravidlami, ako uskladňovať potraviny a nápoje v tomto vagóne. Koňak nesmie byť pri teplote nižšej ako päť stupňov, zmrzlina z ovocnej drene musí byť vyrobená z ovocia prefiltrovaného cez sitko s priemerom oka 1 až 1,5 mm, pravidlá pre víno, atď. Tento vagón všetky pravidlá spĺňa, lebo tu takmer nič nemajú, koňak a zmrzlinu teda určite nie..

21

Okolo ôsmej ráno vo Ľvove. O pol jedenástej ide vlak do Volovca, zatiaľ sa snažím kúpiť turistickú mapu Zakarpatskej oblasti. Po prechodení viacerých ulíc mesta mapu napokon nachádzam priamo na stanici, i keď mierka je len 1:200 000.

Cesta vo vlaku, ktorý ide z Kijeva až do Bratislavy je v tomto úseku pekná, prechádza cez viaceré tunely a krajina je už krásna Zakarpatská, zelené trávnaté lúky, drevené domčeky a kopy sena. A začína pršať.

Z Volovca nastupujeme o tretej na autobus do Mižirje, odkiaľ sa takmer hneď dostávame do maršrutky smerujúcej do Sineviru. Dedina Sinevir je akési centrum národného parku s rovnomeným názvom. Zachádzame za domy a pri rieke Terebla stavíme stan. Ďalšie kontrasty - na jednej strane cesty sa ukrajinci hrajú na ochranárov prírody a mraveniská obkolesujú drevnou ohradou, na druhej strane cesty je veľké smetisko. Avšak toto je len problém miest, kam chodí veľa turistov, domáci sa správajú k prírode lepšie.

Sinevir

22

Celú noc prší a s príchodom dňa sa to nemení. Balíme mokrý stan a kráčame hore údolím. Keby sme šli stále rovno, cesta by viedla cez zabudnutú dedinku Sinevirska Polana, kam chodí autobus dvakrát týždenne a za ňou sa nachádza väčšie jazero, pri ktorom je vraj veľa turistov. My však odbáčame do postranného údolia, z ktorého priteká riečka Ozerjanka, tiež nazývaná Čorná rika. Na odbočke sa nachádza jednak vstupná brána do parku a autá musia platiť vstupné (vraj ekologické, ale toto slovo má na Ukrajinu zvláštny tragikomický nádych). Tiež sa tu začínajú bunkre z druhej svetovej vojny, tento systém opevnenia má názov Linija Arpád.

O tri kilometre ďalej je náš cieľ, múzeum pltníctva. Múzeum je zčasti poškodené povodňou. Vstupné je dve hrivny a vnútri je zopár drevených nástrojov, krojov a starých fotografií, ale keďže v budove nie je elektrina, veľa toho nevidieť.

Múzeum dokumentuje spôsob ktorým sa najmä v prvej polovici 20. storočia splavovalo drevo do rovnejších častí krajiny. Z driev sa vyrobili plte, ktoré sa zoradili pred bránou umelo vytvorenej priehrady. Tá sa potom otvorila a nasledovalo akčné surfovanie na veľkej vlne. Tento nebezpečný spôsob sa používal z dôvodu, že ešte neexistovali dobré cesty a tok riek bol v prirodzenom stave príliš plytký na splavovanie. Na Slovensku možno takúto priehradu nájsť napríklad v dedinke Bacúch pár kilometrov nad Breznom.

bunker linie Arpád

Z múzea sa vraciame naspäť do dediny Sinevir. Pôvodne sme chceli pokračovať do Koločavy, čo je rodná dedina zbojníka Nikolu Šuhaja Lúpežníka, o ktorom písal najmä Ivan Olbracht. Lenže prší, až leje a na zlepšenie to tak skoro nevyzerá. Trochu sa sušíme v magazíne, kde stretáme aj dvojicu Čechov. Títo s domácimi komunikujú zásadne v čestine a celkovo majú o tomto kraji dosť hmlisté predstavy.

Napokon sa rozhodujeme, že už pôjdeme domov, s tým, že na Zakarpatsko sa určite ešte musíme vrátiť. Tak krásny kraj so zachovanou prírodou aj ľuďmi a ich zvykmi a pritom kúsok od Slovenska.

Za Sinevirom stojíme v daždi a stopujeme. Hneď druhé auto zastavuje a po chvíli nás víta Mižirja. Tu čakáme asi polhodinu a už ide autobus priamo do Užhorodu. Po štyroch hodinách trmácania v Užhorode naskakujeme to taxíku a vezieme sa na slovenskú hranicu. Ponáhľame sa, aby sme stihli autobus do Košíc.

múzeum pltníctva poškodené povodňou

Prechod cez hranicu zaberie asi hodinu, ale kto by chcel prejsť autom, radšej než si vyhradí polovicu až celý deň. Pri čakaní na ukrajinskú pečiatku si obzeráme miestny folklór. Veľké džípy s čiernymi sklami majú ešte stále prednosť, ich vodiči sa kamarátsky zdravia s colníkmi a ďalšie priateľstvo si kupujú bankovkami vkladnými do pasu.

Na slovenskej strane ľudí pri preclievaní delia do dvoch radov, tých čo prevážajú cigarety a ostatných.

Vo Vyšnom Nemeckom čakáme polhodinu a už sme v autobuse do Košíc. V hlavnom meste východu trávime asi tri hodiny v centre a o jedenástej večer sa už vezieme v rýchliku Poľana do Bratislavy.

Okolo šiestej ráno sme na hlavnej stanici a tým sa cesta končí. Už sa teším na to zásadné - teplá sprcha, čisté oblečenie, normálne jedlo príborom a pri stole.

KONIEC..